

Муниципал казенный үредү тѳѳмѳл « Паспартынын орто текши үредүлү школы»

«Кѳргѳн»
МО-нын заседаниезинде
Г.И. Язарова
Протокол №1
« 30 » 08 2024 j.

«Јарадылган»
директордын үредү ле таскамал
аайынча ордынчызы
Л.В. Уханова
« 30 » 08 2024 j.

«Јѳпѳгѳн»
Паспартынын орто текши үредүлү
школьнын директоры
А.В. Байжигитов
Приказ № 81
« 31 » 08 2024 j.

10-чы класска алтай литературала
иштеер программа
2024-2025 үредүлү жыл

Алтай тил ле литературанын
үредүчизи Топчина Елена Ивановна

Паспарга журт, 2024j.

Программанын текши учуры

Алтай литературала иштеер программа филология билимдердин докторы З.С.Казагачеванын ла филология билимдердин докторы, профессору Н.М.Киндикуванын «Алтай литературанын программалары (5-11 класстар)» деген ижине тайанып тургузылган.

Литератураны үренеринин төс амадузы- чүмдемелдин учурында салынган көгүсәнчиле таныжары. Литературанын урукторында үренчиктер кычырарга темилип јат, ол ок өйдө кычырарыла јилбиркеп, танынан кычырарына белетенет.

Фольклорло танышканы-ол элден ле озо төрөл тилдин јаражын сезери, сүркеберлердин байлыгыла оморкооры, чүмдемелде јажынган шүүлтени ондооры. Литературалык чүмдемелде дезе кееркедим шүүлте айдылат. Чүмдемелди јаныс ла ондоп алар эмес, ол аайынча бойынын шүүлтезин ачык-јарык айдары, јарашты көгүсле сезип, сезимјини теренжидери ле байыдары учурлу.

Литературанын урогында Кижиле Сөс төс ајаруда болгонын чокумдап, текстти ширтеп, кееркедим сөстин ийдезине, сүр-кеберлердин јажыдына, ойгорлык шүүлтенин учурына анылу ајару эдер.

10 класста кычырган чүмдемелдер аайынча шүүп көргөдий сурак тургузып, блааш-тартышту куучын өткүрип, үренчиктерди танынан шүүр, сананар ла иштенер эдип тазыктырар. Анчада ла үренчиктердин чүмделге ле көчүрме ижин ууламјылаар. Јаан ајару литературанын теориязына, танынан кычырарына, бедирениш иш өткүрерине, үренчиктердин көрүмин элбедери ле јилбүзин теренжидерине ууламјылган.

3. «Алтай литература» деп курсты үредеринин амадузы

Литературанын анылу темдеги- кееркедим сөстин болужыла анылу сүр-кебер бүдүрип, эбиреде јүрүмди эстетический кебинде јартаары ла көрөри.

Литература үренчиктин эстетикалык көрүмин элбедерине, байлык көгүстү болорына јаан камаанын јетирет. Кееркедим чүмдемел ажыра јайалтазын бастыра јанынан элбеде ачып, төрөлине чындык күүндү, јарашты ла бийик күүн- тапты сезер, ондоор үренчик таскадары учурлу.

Алтай литератураны үредеринин төс амадулары:

- элбек көрүм-шүүлтелү, текши культураны билер, текши кижилик байлыктарла таныш, өс литератураны анылап билер, төрөлине чындык күүндү үренчик өскүрери;
- үренчиктин билгирлерин ле јайалталарын элбедип, јүрүмдик амадулар тургузып билерине үредери;

- алтай, түрк карындаштык, орус ла өскө ороондордын литературазыла таныжып, жаңыс ла ондоп алар эмес, литературный кереестер аайынча бойынын шүүлтезин ачык-жарык айдып, ылгап билери;
- литературанын урогында Кижи ле Сөс төс ајаруда болгонын чокымдап, текстти бастыра јанынан ширтеп, кееркедим сөстин ийдезине, сүр-кеберлердин јажыдына, ойгорлык шүүлтенин учурына ајару эдерине үредери;
- үренчиктерди үнле анылап кычырып билерине, текстти јартап, бастыра јанынан ылгап, кееркедим тексттин учуры аайынча бойынын көрүмин чыгара айдарына үредери; - кееркедим чүмдемелдин учурын јартаар аргаларды билерине, кычырганы аайынча бойынын шүүлтезин айдып, текст тургузарына үредери;
- текши үредү билгирлерге ле эдилгелерге јединери (амадулар тургузары, пландап билери, керектү материалды талдап, бедренип билери, ө.ө.);
- үренчиктердин куучын-эрмегин темиктирери;
- алтай бичиичилердин чүмдемелдерин кееркемелдин өскө бүдүмдериле түндештирери.

Үредү планда «Алтай литература» деп курстын јери:

10 класс – 68 час

10 класстын үренчиктери нени билип, неге таскап алар учурлу:

- оос поэзиянын жанрларынын анылузын;
- литературанын түүкизин ле теориязын, ойликтерге (период) бөлингенин;
- литературанын текши кижилик учурын;
- литературанын төс бүдүмдерин ле жанрларын;
- бичиичилердин јүрүмин ле чүмделгезин;
- чүмдемелди бүткүлинче ылгаарын көрөри;
- чүмдемелдин шүүп көргөдий сурактарын;
- геройлордын кылык- јандарын, эткен керектерин јартап билери;
- танынан кычырган чүмдемел аайынча кычырым сөс (отзыв, рецензия) бичиيري;
- бичиичилер керегинде јетирүлер бедиреп, шинжүлү ишке таскаар;
- бойынын шүүлтезин бичип ле айдып темигери;
- бичиичинин чүмделгезинин ле онын көрүм-шүүлтезинин колбузын јартаары;
- башка-башка бүдүмдү бичимелдер (сочинениелер) бичиирине;

- критикалу статьяларга, ўредўчининг жетирўзине план, тезис, конспект тургузарына; - литературалык темага доклад ла реферат белетеерине.
- алтай литературанынг бичиичилерин өскө укту бичиичилерле колбоп, тўндештирип көрөри.

10 класстын алтай литературала календарно - тематический пландары.

№	Уроктын темазы	Уроктын одотон ойи		
		Берилген частар	План аайынча	фактически
1	Кире сос.	1	03.09	
2	А.С. Толток. А.С Толтоктын чумдемелдери.	1	05.09	
3	Кожон «Кызыл Ойротко»	1	10.09	
4	Алтай албатынын письмозынан.	1	12.09	
5	П.А. Чагат – Строев. П. А. Чагат – Строевтин чумделгеzi.	1	17.09	
6	«Кууктин уни», «Уредуни кичеелдер».	1	19.09	
7	«Яны Чуй», «Буржуйдын сыгыды».	1	24.09	
8 9	Туужы «Кара - Корум».	2	26.09 01.10	
10	П.В Кучияк. П.В. Кучияктын чумделгеzi.	1	03.10	
11	«Алтай», «Алтын Кол».	1	08.10	

12 13	Туујы «Јанардын олуми».	2	15.10 17.10	
14 15	Повесть «Оскус – Уул».	2	22.10 24.10	
16 17	Кунлик бичимелдерден алынган узуктер.	2	05.11 07.11	
18 19 20	Пьеса «Чейнеш» (беш картина). Тос геройлордын сур – кебери.	3	12.11 14.11 19.11	
21	Е.К. Стюарт «Анос».	1	21.11	
22	К.Л. Лисовский «Серебристые ели», «Чуйский тракт».	1	26.11	
23	И.Е. Eroшин «Мой Алтай», «Колыбельная».	1	28.11	
24	И.А. Мухачев «Сайгалата».	1	03.12	
25	М.С. Шагинян «Собрание в Кош - Агаче».	1	05.12	
26 27	А.Л. Коптелов «Улу кочуш» (узуктер).	2	10.12 12.12	
28	Ч. А. Чунижеков. Ч.А. Чунижековтын чумдемел јолы.	1	17.12	
29	«Туулу Алтайымда», «Тракторист».	1	19.12	

30 31	«Жайзаннын жаргызы», «Кырачынын сози».	2	24.12 26.12	
32 33	«Мундузак» (узуктер). «Мундузак» (узуктер).	2	14.01 16.01	
34	Ж.Т. Бедюров чумделге жолы.	1	21.01	
35	«Кара кынду улдуни».	1	23.01	
36	«Германия жуузына», «Гитлердин жуузына».	1	28.01	
37	«Эне – Торол Алтайым!», «Кара агаш ортодон».	1	30.01	
38	«Письмо нокориме», «Атту черу кавалерист».	1	05.02	
39	«Женулу кожондор», «Кызыл – курен аттарыс».	1	06.02	
40- 41	«Фронтогы кунлик бичимелдерден алынган» (узуктер) .	2	11.02 13.02	
42	Ч.И. Енчинов чумдемел жолы.	1	18.02	
43	«Жараш жас».	1	20.02	
44	«Аргымак», «Алтай баатырлар».	1	25.02	
45	«Кайран кооркий», «Колында отту кыс».	1	27.02	
46- 47	Пьеса «Айтана» .	2	04.03 06.03	
48	А.Ф. Саруева. А.Ф. Саруеванын чумделгежи.	1	11.03	

49	«Алтай керегинде кожон», «Сууш керегинде кожон».	1	13.03	
50	«Кулады оро куу барды», «Кок эзинге чечектер жытанат».	1	18.03	
51	«Память о войне», «Научи меня».	1	20.03	
52	«В лунном озере столько лун», «Канатту состор».	1	01.04	
53-54	«Кизи ырыска туулган» (узук).	2	03.04 08.04	
55	И.П. Кочеев. И.П. Кочеевтин чумделге жолы.	1	10.04	
56	«Канатту најыма», «Андый албаты бар!».	1	15.04	
57	«Кышкы жолдо», «Чанкыр энирде».	1	17.04	
58	«Нокорлориме», «Ак кайын».	1	22.04	
59	«Койчы кыс». «Аргымак».	1	24.04	
60	«Аднай». «Чоболкоп».	1	29.04	
61	«Улалу».	1	06.05	
62-63	И.В. Шодоев. И.В. Шодоевтин чумделге жолы. «Жанарым».	2	08.05 13.05	
64	«Уч - Сумер». «Качук».	1	15.05	
65-66	«Кызаланду жылдар».	2	20.05 22.05	

67- 68	Жыл туркунына уренгенин катап корори.	2	23.05 24.05	
-----------	---------------------------------------	---	----------------	--

Темаларла пландаарынын түзөдүлери.

Өткүрилген өйи	Уроктордын темазы	Түзөдүнин шылтагы	Түзөдүнин сүмези	эп- «Жарадылган» директордын үредү ле таскамал аайынча ордунчызы